

European University Association. (2022a, 14 March). EUA committed to co-create a reform of research assessment. <https://eua.eu/news/849:eua-committed-to-co-create-a-reform-of-research-assessment.html>

European University Association. (2022b, 27 September). Launch of the Coalition on Advancing Research Assessment (CoARA). <https://eua.eu/resources/news/935-launch-of-the-coalition-on-advancing-research-assessment-coara.html>

ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ КУРСУ «ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА» У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Тетяна Ремех, к. пед. н.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Шкільна громадянська освіта – обов'язковий компонент освітнього процесу в закладах середньої освіти, основним завданням якого є формування / розвиток громадянської компетентності здобувачів освіти у сукупності громадянських знань, громадянських умінь та громадянських ставлень. Громадянська освіта має на меті формування в учнів / ученицях системи цінностей, що уналежнює цінність власне людини, гідність та права людини, толерантність, патріотизм, активну громадянську позицію, відповідальність, міжкультурне взаєморозуміння тощо.

У 10 класі закладів середньої освіти учні / учениці вивчають інтегрований курс «Громадянська освіта» (рівень стандарту). Його складниками є основи філософських, правових, соціологічних, політологічних, економічних, культурологічних знань і вмінь. З'ясовано, що основне програмове завдання курсу – це розвиток особистості, яка виявляє патріотизм, поціновує демократичні цінності, справедливість, злагоду в суспільстві, проявляє повагу до людської гідності, дотримується прав людини, здатна налагоджувати соціальне партнерство та конструктивну взаємодію, знаходити розуміння з іншими людьми для досягнення суспільно значущих цілей.

В умовах збройного конфлікту російської федерації проти України постала необхідність надання учням / ученицям знань і вмінь, формування ставлень щодо викликів та реалій сьогодення. У зв'язку з цим була оновлена навчальна програма інтегрованого курсу «Громадянська освіта, 10 клас» через уведення в зміст актуальних тем, підтем і питань.

На підставі проведеного нами аналізу оновленої навчальної програми зазначеного курсу (2022 р.) виявлено, що її зміст зазнав сутнісних, а не лише точкових змін. Серед причин цього виокремимо такі:

1) специфіка інтегрованого курсу, що полягає, зокрема, в потребі постійного осучаснення його змісту;

2) вплив широкомасштабної агресії російської федерації через різку зміну життя українського суспільства в усіх його сферах, що, своєю чергою, має знайти відображення в навчальній програмі.

Зазначимо, що в ті чи ті розділи програми введено або увиразнено низку питань, які пов'язані з сучасними реаліями, викликами та змінами в Україні, та, відповідно, уточнено освітні результати. Узагальнення таких питань дало змогу згрупувати їх за відповідними змістовими лініями (таблиця 1).

Таблиця 1.

Основні положення оновленого змісту навчальної програми курсу «Громадянська освіта» (приклади)

Проблеми	Питання
Права людини	Людська гідність – основа прав людини Порушення прав людини Поняття механізмів захисту прав людини Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини Міжнародне гуманітарне право Забезпечення та реалізація прав дитини в Україні Правова держава
Збройна агресія	Війна як найжорсткіший прояв збройного конфлікту Збройна агресія РФ проти України як виклик світовому порядку та демократичним цінностям Україна і НАТО: напрямки співпраці
Громадянська активність	Громадські організації. Форми самоорганізації громадян Участь громадян у розв'язанні проблем громади Громадянська позиція, активність та відповідальність Волонтерство Учнівське самоврядування онлайн
Мас медіа	Інформаційні війни Інформаційна безпека та її складові Як розпізнати маніпуляції та захиститись від них

Економіка	Зміни потреб та економічних процесів виробництва, розподілу, обміну, споживання під час війни Економічна безпека Соціальна держава Зміни доходів, видатків державного бюджету у воєнний час
------------------	--

У зазначеній програмі також наголошено на тому, що обов'язковим складником навчання здобувачів освіти курсу є практичні заняття, які передбачають високу ступінь самостійності учнів та застосування технологій активного навчання. Наголосимо, що це положення важливе з огляду на те, що громадянська компетентність формується й розвивається виключно в діяльності. Застосовувані на практичних заняттях дискусії, обговорення контраверсійних питань, дослідження суспільно значимих проблем тощо дають змогу учням / ученицям не лише розширити знання про суспільств і державу, спільноти і оточення, а й набути важливих для громадян навичок комунікації та взаємодії. В основі організації практичних занять лежить індивідуальна / парна / групова робота учнів над певними аспектами змісту теми з використанням різноманітних джерел (підручників, посібників, довідкового матеріалу, Інтернет-ресурсів тощо).

В оновленій програмі курсу «Громадянська освіта» переважна більшість тем практичних занять сформульовані як навчальна проблема (таблиця 2). Принагідно зазначимо, що в попередньому варіанті навчальної програми чітке формулювання тем практичних занять було відсутнє.

Таблиця 2.

Тематика практичних занять із курсу «Громадянська освіта, 10 клас» (приклади)

Розділ	Теми практичних занять
1. Особистість та її ідентичність	«Що означає бути українцем / українкою в часи російської збройної агресії проти України» «Як українці проявляють національну ідентичність і пишаються приналежністю до Українського народу»

<p>2. Права і свободи людини</p>	<p>«Якою є роль правозахисних організацій та правозахисників» «Які способи та шляхи захисту цивільних осіб в умовах збройного конфлікту» «Як убезпечити себе та своїх близьких в умовах збройного конфлікту»</p>
<p>3. Людина в соціокультурному просторі</p>	<p>«Громадянський опір збройній агресії РФ в Україні»</p>
<p>4. Демократичне суспільство та його цінності</p>	<p>«Що я можу зробити для своєї громади»</p>
<p>5. Світ інформації та мас медіа</p>	<p>«Які основні наративи інформаційних війн» «Приклади пропаганди: аналіз та протидія»</p>
<p>6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту</p>	<p>«Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме»</p>
<p>7. Україна, Європа, світ</p>	<p>«Які глобальні проблеми сучасності заторкують Україну» «Як міжнародні гуманітарні організації надають допомогу під час збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій» «Як волонтери різних країн підтримують Україну в умовах збройного конфлікту»</p>

Зроблено висновок, що оновлення програми, викликане, зокрема, збройною агресією російської федерації проти України, полягало в імплементації в зміст питань, пов'язаних із сучасним станом нашої держави та її політикою, трансформацією українського суспільства та консолідацією спільнот, проблемами економіки та непротими шляхами їх розв'язання, обставинами обмеження прав людини в умовах воєнного стану та поширенням волонтерства, особливостями міжнародного права й міжнародного гуманітарного права, напрямками зовнішньої політики України та підтримки міжнародної спільноти та ін.

Ключові слова: громадянська освіта, збройний конфлікт, оновлення програми.

Література

Громадянська освіта (інтегрований курс), 10 клас. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa.2022.hromadyanska.osvita-10.pdf>

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ НІДЕРЛАНДІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У СФЕРІ ОСВІТИ

Марія Саюк

ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»,
Інститут вищої освіти НАНП України
м. Київ, Україна

Освітня система України, попри широкомасштабну військову агресію Російської Федерації, продовжує ефективно реалізовувати основну функцію – забезпечення якісних освітніх послуг відповідно до вимог Болонського процесу, Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору. Обов'язковим чинником подальшого входження держави у Європейський Союз, передусім в період надання Україні статусу країни кандидата на вступ до ЄС, є конкурентний інноваційний розвиток вітчизняної освіти та науки й успішне втілення академічних цінностей Європейського простору вищої освіти. Ураховуючи це, виникла нагальна необхідність ефективної модернізації підготовки науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, державних службовців у сфері освіти в Україні та нарощення власного національного освітнього потенціалу.

Країни Західної Європи усталено засвідчують ключові тенденції у розвитку вищої освіти і демонструють високі показники якості та функціональності надаваних освітніх послуг. Зберігаючи багатовікові традиції, ще задовго до підписання Великої хартії університетів (Magna Charta